

Oslo, 7. november 2024

Stortingets energi- og miljøkomité

BÆREKRAFTIG BRUK OG BEVARING AV NATUR – NORSK HANDLINGSPLAN FOR NATURMANGFOLD (MELD. ST. 35 (2023– 2024)) – HØRINGSINNSPILL

Denne handlingsplanen må ha nasjonale mål og inkludere tiltak og virkemidler som gjør Norge i stand til å bidra til å oppfylle Kunming-Montreal-avtalen. Regjeringens forslag har mange gode problembeskrivelser, men det er stort potensial for Stortinget til å forbedre handlingsplanen. Vi fokuserer på tre tema:

1. Vi trenger mer vern og ekte vern
2. Staten må stille krav til kommunene om å beskytte naturen
3. Spillereglene for næringslivet må gi naturen en sjanse

I det følgende utdyper vi hvorfor disse hovedtemaene er viktige og hvordan de henger sammen med naturavtalens mål, og vi presenterer konkrete punkter Stortinget bør vedta.

1. Vi trenger mer og ekte vern

- Vern og bevaring av 30 prosent av land- og havområdene (naturavtalens delmål nr. 3)
- Stans i utryddelse av arter (naturavtalens delmål nr. 4)

Regjeringen melder at Norge allerede har vernet nesten 30 prosent av landarealene, og med enkelte forbedringer av dagens verneområder og ulike bevaringsområder mener regjeringen at vi skal kunne nå 30 prosent. For havet meldes det ennå ikke noen nasjonal ambisjon. Regjeringen vil først se hvor langt vi kommer med «andre effektive bevaringstiltak» (OECM). Regjeringen understreker at den ønsker å finne flere kandidatområder for marint vern og bidra til det globale målet.

Naturvernforbundet mener:

Første bud for Norges vernearbeid er å gjøre vernet i eksisterende verneområder sterkere. Andre bevaringstiltak som villreinområder, nøkkelbiotoper i skog og vernede vassdrag må også styrkes kraftig hvis de skal kunne telle som ekte arealvern. Norge bør heller ikke slå seg til ro med å bevare 30 prosent av landarealene når det hovedsakelig hviler på store verneområder på Svalbard, Jan Mayen og i norsk fjellheim, mens det mangler et representativt vern av andre landnaturtyper.

Det er også kritisk viktig for Norge å verne mer arealer til havs snarest, med det store presset vi ser på havarealene fra ulike sektorer som gruvedrift, petroleum, industrielt fiske, oppdrett og kraftutbygging. Den såkalte marine verneplanen er langt fra nok.

Forslag til forbedring av nasjonale mål:

- Norge skal sikre representativt vern av tilstrekkelig store, varierte og sammenhengende naturområder på land og i sjøen, i tråd med målet i naturavtalen om verne 30 prosent.

Konkrete forslag: Stortinget vil:

- Forsere arbeidet for å velge ut og holde av arealer i sjøen for vern eller andre effektive bevaringstiltak.
- Fjerne muligheten til bunntåling og annet industrielt fiske i marine verneområder.
- Gi mer støtte til frivillig skogvern og verne større deler av statens skogeiendommer.
- Forby flatehogst i naturskog inntil naturverdiene er registrert og vern avklart.
- Raskt avklare forholdet mellom vern etter naturmangfoldloven og «andre effektive bevaringstiltak» (OECM) i en åpen prosess der sivilsamfunn og forskning får delta.
- Gi vernede vassdrag sterkere vern også mot andre trusler enn kraftutbygging.
- Iverksette handlingsplanen for sjøfugl med tiltak for å styrke de truede artene spesielt.
- Innføre EUs naturrestaureringslov som en del av EØS-avtalen.
- Sikre levedyktige bestander av naturlig forekommende rovvilt, villaks, villrein og andre norske ansvarsarter.
- Styrke eksisterende verneforskrifter for å unngå bygge-, jakt- og ferdselsdispensasjoner som virker mot verneformålet.

2. Staten må stille krav til kommunene om å beskytte natur

- Alle arealer skal forvaltes med naturen i sentrum (naturavtalens delmål nr. 1)
- Naturhensyn i alle samfunnssektorer (naturavtalens delmål nr. 14)
- Forvaltningen må være kunnskapsbasert (naturavtalens delmål nr. 21)

Regjeringen påpeker at arealer i Norge i stor grad er underlagt arealplanlegging og slik sett oppfyller naturavtalens mål. Norsk arealforvaltning tilbyr muligheter for involvering og ivaretagelse av natur, men det mangler oversikt over arealbruken, og det er utfordringer med å ivareta natur og klima tilstrekkelig i prosessene. Regjeringens hovedstrategi er å legge til rette for arealregnskap både nasjonalt og i kommunene og styrke kompetanse og veiledning om natur til kommunene.

Naturvernforbundet mener:

Det er kommunene som i hovedsak har ansvaret for arealplanlegging og dermed lokale politikere som også godkjenner de fleste inngrep der natur bygges ned. Mens hver enkelt byggesak kan framstå uskyldig, har summen vært et naturtap som ikke kan fortsette. Kommunepolitikere trenger mer hjelp for å kunne se naturtapet i en nasjonal sammenheng og ut over hver enkeltsøknad og korte politiske periode. Det såkalte hytteopprøret viser at vi mange steder nærmer oss smertegrensen for naturnedbygging, og en rekke lokalsamfunn sier at nå får det være nok. Dette bør også reflekteres i nasjonal politikk. Ved å stille strengere krav til kommunenes arealplanlegging, med mål om såkalt arealnøytrale arealplaner og klare forbud mot nedbygging av definerte typer verdifull natur, for eksempel myr, gammelskog eller våtmark, kan staten stoppe bit-for-bit-naturtapet.

Konkrete forslag: Stortinget vil:

- Innføre krav om at alle kommuner utvikler egne areal- og naturregnskap.
- Innføre arealnøytralitet som styrende prinsipp, med klare føringer om at utbygging og økt utnyttelse skal skje på allerede utbygde områder istedenfor i nye naturområder.
- Innføre forbud mot nedbygging av myr og andre områder med stort naturmangfold og høy evne til karbonopptak og -lagring.
- Sikre at naturkartlegging og konsekvensutredninger oppfyller krav til uavhengighet og holder høy kvalitet. Det må stilles krav om at alle slike utredninger og miljødata skal være offentlig tilgjengelig i en åpen database.
- Innføre naturrestaurering som arealformål i plan og etablere regionale arealbanker med oversikt over områder som er aktuelle for naturrestaurering.
- Styrke Natursats-programmet, som gulrot for kommuner som vil gjennomføre revisjon av kommuneplanen og andre grep for stanse tapet av naturmangfold.
- Lovfeste krav om at arealplaner eldre enn ti år ikke gir grunnlag for behandling av byggesak, men automatisk inngår i kommunens planvask.
- Styrke statsforvalterens rolle i arealplansaker og tilbakeføre planavdelingen til Klima- og miljødepartementet (KLD), slik at KLD blir overordnet myndighet i innsigelsesaker.

Spillereglene for næringslivet må gi naturen en sjanse

- Stoppe naturskadelige subsidier (naturavtalens mål nr. 18)
- Naturhensyn i alle samfunnssektorer (naturavtalens mål nr. 14)
- Primærnæringer bidrar til å bevare og restaurere naturmangfold og økosystemtjenester (naturavtalens mål nr. 10)

Regjeringen sier den vil jevnlig evaluere støtteordninger og subsidier som kan være positive eller negative for naturmangfold. Regjeringen vil også etablere og regelmessig oppdatere naturregnskap (for kommunene og Norge) og «menyer av ulike tiltak som bidrar til å holde økosystemer i god økologisk tilstand». Regjeringen varsler at den vil se nærmere på hvordan rammene for akvakultur og landbruket kan vris i mer klima- og miljøvennlig retning.

Naturvernforbundet mener:

Staten må legge til rette for at næringslivet gir naturen en sjanse. Lovverk og kontroll må forsterkes betydelig samtidig som naturskadelige subsidier avvikles. Skal Norge følge opp naturavtalen og andre internasjonale naturvernambisjoner, kan ikke for eksempel skogsbilveier i verdifull natur eller bunntåling i verneområder subsidieres. Støtten til de samme næringene må isteden vris over på naturvennlig drift.

Det bør etableres felles spilleregler på tvers av næringslivssektorer som fremmer natur- og miljøhensyn i lokalitetsavklaringer for utbyggingsprosjekter. Næringsparker, sol- og vindkraft, oppdrett, ny vannkraft og liknende må i langt større grad styres til etablert infrastruktur og grå arealer framfor natur.

Konkrete forslag: Stortinget vil:

- Avvikle subsidier og andre støtteordninger som kan utgjøre direkte trusler for naturmangfold, og erstatte dem med naturvennlige økonomiske insentiver.
- Innføre meldeplikt til kommunene for hogst i viktige natur- og friluftsområder.
- Etablere klare og felles regler for å gi næringslivet tidlig avklaring og avslag på utbyggingsprosjekter og planforslag som er i strid med naturmål.
- Gjennomføre en kraftinnsats for en renere og rikere Oslofjord gjennom strengere krav til nitrogenrensing og landbuksavrenning og regulering av fiskeriaktivitet i tråd med Miljødirektoratets og Fiskeridirektoratets anbefalinger om å innføre nullfiskeområder.
- Stille krav om at oppdrettsanlegg ikke får legges i viktige natur- og friluftsområder, og stille krav om forbedring av fiskehelse, økt ressursutnyttelse og kraftig reduserte utslipp og rømminger gjennom teknologinøytrale miljøfleksibilitetsordninger.
- Forby taretråling for å sikre naturlig restaurering av verdifulle tareskog.
- Opprettholde og forsterke et strengt regime for antibiotika, GMO, sprøytemiddel- og biocidbruk i landbruk og oppdrett.

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

Truls Gulowsen
leder